

Mediemyndighetens material om barnrätts- perspektivet

”

Ett barnrättsperspektiv innebär att beakta barns rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen i planering, genomförande och uppföljning av myndighetens arbete som rör barn.

Innehåll

Inledning	6
Struktur för det barnrättsliga arbetet.....	8
Barnrättspolicy	12
Barnkonventionen och barns rättigheter.....	15
Mediemyndighetens barnsyn.....	18
Organisation av Mediemyndighetens barnrättsliga arbete	20
Om barnrättsanalysen.....	25
Att arbeta med grundprinciperna	30
Grundprinciperna.....	33

Inledning

Mediemyndigheten ska enligt sin instruktion

- verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare,
- verka för att skydda dem från skadlig mediepåverkan samt
- tillvarata barns och ungas egna erfarenheter.

Myndigheten ska vidare ha ett barnrättsperspektiv i sin verksamhet.

I Mediemyndighetens uppdrag speglas den rättighetsbaserade barnsyn som uttrycks i barnkonventionen, att barn är kompetenta och handlingskraftiga samt att de har rätt till stöd och skydd. I konventionsartiklarna konkretiseras detta genom att barn å ena sidan har rätt till sådant som information, yttrandefrihet, delaktighet och inflytande och å andra sidan att samhället och vårdnadshavare ska skydda barnet från olika former av skada.

En fråga för Mediemyndighetens medarbetare är hur dessa rättigheter samspelar och ska vägas mot varandra. Överväganden av det slaget är

aktuella i flera av myndighetens arbetsprocesser. För att säkra att barns rättigheter respekteras och efterlevs i arbetet har myndigheten tagit fram ett informations- och metodmaterial som består av:

1. Barnrättspolicy – Styrdokument för det barnrättsliga arbetet på Mediemyndigheten
2. Rutin vid barns medverkan – En vägledande rutin för genomförandet av uppdraget att tillvarata barns och ungas erfarenheter
3. Barnrättsanalys – Myndighetens metod för att kvalitetssäkra ett arbete ur ett barnrättsperspektiv.
4. Barnrättsutbildning för att säkerställa medarbetares barnrättskompetens

Den här broschyren vänder sig till dig som vill ha fördjupad kunskap om Mediemyndighetens arbete med barns rättigheter. Exempelvis till dig som är nyanställd eller samarbetspartner. I broschyren återfinns en beskrivning av det barnrättsliga arbetet, med barnrättspolicyn i sin helhet, samt två informationstexter: Om barnrättsanalysen och Att arbeta med grundprinciperna. Övriga stödmaterial finns i digital form.

Struktur för det barnrättsliga arbetet

Barnrättspolicyn

En garant för att barns rättigheter respekteras, skyddas och efterlevs.

Syftet med barnrättspolicyn är att ge en övergripande beskrivning av hur Mediemyndigheten definierar och arbetar med barnrätt och barnrättsperspektiv. I policyn beskrivs bland annat:

- kopplingen mellan det instruktionsstyrda uppdraget och det barnrättsliga arbetet,
- att barn och unga upp till 18 år är en av myndighetens slutmålgrupp,
- vad det innebär att arbeta barnrättsligt/med ett barnrättsperspektiv på myndigheten,
- myndighetens barnsyn samt,
- vem som gör vad i myndighetens barnrättsliga arbete.

Stödmaterialen består av information, mallar och metoder som syftar till att vara ett konkret stöd i det löpande barnrättsliga arbetet.

Rutin vid barns medverkan

Rutinens syfte är att vara vägledande i genomförandet av uppdraget att tillvarata barns och ungas erfarenheter samt i tillämpningen av barnkonventionen, särskilt gällande barns rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade (artikel 12). I rutinen beskrivs bland annat att:

- myndigheten behöver, både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, överväga hur barns erfarenheter, åsikter och perspektiv ska synliggöras och tillmätas betydelse i bedömningar, analyser och resultat samt hur det kan synliggöras när ett arbete kommuniceras,
- barn som deltar i myndighetens arbete ska uppleva sitt deltagande som tryggt och respektfullt,
- myndigheten ska följa FN:s barnrättskommittés principer som finns i den allmänna kommentaren nr 12 och som kvalitetssäkrar processen för barns delaktighet.

Barnrättsanalys

Så kvalitetssäkras ett arbete ur ett barnrättsperspektiv.

Barnrättsanalysen är en metod för att hjälpa myndighetens medarbetare att kvalitetssäkra projekt, uppdrag och aktiviteter som rör barn ur ett barnrättsperspektiv. Det vill säga: barns rättigheter enligt barnkonventionen ska beaktas i planering, genomförande och uppföljning av det myndighetsarbete som rör barn.

Analysen görs i form av en webbenkät och består av tre delar: screening, planering och utvärdering. Till analysen hör också två dokument som ska skapa förståelse för och underlätta analysarbetet:

Information om barnrättsanalysen

I detta dokument beskrivs analysens syfte och innehåll, vem som ska göra analysen, i vilka situationer samt när i en arbetsprocess en barnrättsanalys behöver göras samt hur analysen ska dokumenteras.

Att arbeta med grundprinciperna

I detta stöddokument finns närmare information om barnkonventionens grundprinciper och hur myndigheten arbetar med dessa. Det finns också en beskrivning av vad det innebär att tillgodose, respektive stärka, en rättighet.

Barnrättspolicy

Syftet med barnrättspolicyn är att ge en övergripande beskrivning av hur Mediemyndigheten definierar och arbetar med barnrätt och barnrättsperspektiv. Policyn kan både användas internt, som stöd för medarbetare i det löpande barnrättsliga arbetet, och i externa beskrivningar av hur myndigheten arbetar med barnrätt. Policyn utgör, tillsammans med ett antal styr- och stöddokument, myndighetens struktur för barnrättsperspektivet. Policyn ses över årligen och revideras vid behov, samt beslutas av generaldirektören.

Arbeta barnrättsligt/ med ett barnrättsperspektiv

Mediemyndighetens instruktion utgår från de mediepolitiska målen att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan. Mediepolitiken ska ge förutsättningar för en fri åsiktsbildning, fritt utbyte av idéer och reella möjligheter att granska olika företeelser och verksamheter i samhället. De mediepolitiska målen bygger på grundläggande mänskliga rättigheter. Varje barn är bärare av mänskliga rättigheter och särskilda rättigheter i egenskap av att vara barn.

I Mediemyndighetens instruktion fastställs vidare att myndigheten ska:

- verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare,
- ta tillvara deras erfarenheter samt
- verka för att skydda barn från skadlig mediepåverkan

Myndigheten tolkar den delen av instruktionen som att det i första hand gäller barn och unga upp till 18 år.

Mediemyndigheten ska vidare ha ett barnrättsperspektiv i sin verksamhet (6 § instruktionen). Enligt myndigheten innebär det att beakta barns rättigheter med utgångspunkt i barnkonventionen i planering, genomförande och uppföljning av myndighetens arbete som rör barn. Myndigheten har även i flera uppdrag skydd av barn som en återkommande uppgift.

Barnkonventionen och barns rättigheter

Barnkonventionen är sedan den 1 januari 2020 svensk lag. I barnkonventionen beskrivs de särskilda rättigheter som barn omfattas av och som staten ska tillgodose. De flesta av barnkonventionens 54 artiklar är så kallade sakartiklar som fastställer vilka rättigheter barn har på olika områden, till exempel demokratiska rättigheter, rätt till skydd och rätt till utveckling. Några artiklar handlar om själva genomförandet av konventionen, till exempel ska staten informera om vilka rättigheter barn har och FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) ska granska statens efterlevnad av konventionen.

Grundprinciper

Fyra artiklar i barnkonventionen utgör de så kallade grundprinciperna, vilka ska beaktas i allt barnrättsligt arbete. Dessa rättigheter har både en självständig betydelse och ska vara vägledande vid tolkning och tillämpning av de övriga rättigheterna i konventionen. Grundprinciperna är:

- Rätten att inte diskrimineras (artikel 2).
- Barnets bästa (artikel 3).
- Rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6).
- Rätten att uttrycka sina åsikter och bli hörd (artikel 12).

Viktiga artiklar och material

Beroende på verksamhet och sammanhang kan även andra artiklar i barnkonventionen vara särskilt viktiga att beakta. För Mediemyndigheten handlar det till exempel om rätten till yttrandefrihet (artikel 13), privatliv (artikel 16), massmedier (artikel 17) och vårdnadshavares ansvar för och rätt till vägledning rörande sina barn (artikel 5 och 18).

Barnkonventionen saknar beskrivningar av hur barns rättigheter ska tillgodoses i digitala miljöer.

För att förtydliga statens ansvar att skydda och stärka barn på nätet, har FN:s barnrättskommitté i en allmän kommentar (nr 25, 2021), tagit fram en tolkning av vad barns rättigheter innebär i den digitala världen. Kommentaren klargör att barn har samma rättigheter i den digitala miljön som i den övriga världen men förutsättningarna och riskerna kan se annorlunda ut. För att säkra barns rätt till bland annat information, yttrandefrihet och skydd från våld på internet och i övriga digitala miljöer kan särskilda åtgärder behöva vidtas. För Mediemyndigheten utgör den allmänna kommentaren 25 ett viktigt stöd och ger vägledning i frågor som rör barn och digitala medier. Barns rättigheter och arbete för att tillgodose dem beskrivs, utöver i barnkonventionen och de allmänna kommentarerna, i flera andra viktiga material. Till exempel i FN:s och EU:s konventioner, lagar, strategier och rapporter, i myndigheters och organisationers handböcker samt i forskningsstudier.

Enligt Mediemyndighetens barnrättsarbete ska berörda medarbetare ha relevant kännedom om dessa viktiga material, liksom om barnrättsliga aktörer internationellt och nationellt, som FN:s barnrättskommitté och Barnombudsmannen.

Mediemyndighetens barnsyn

Mediemyndigheten delar den barnrättsliga barnsyn som uttrycks i barnkonventionen och som fastställs i grundprinciperna. Det innebär att myndigheten i sin verksamhet ska betrakta, beskriva och bemöta barn som rättighetsbärare, se barn både som kompetenta och handlingskraftiga aktörer samtidigt som de har behov och rätt till stöd och skydd, samt ha en helhetssyn på barn.

Barn som rättighetsbärare

Att se barn som rättighetsbärare innebär att erkänna att varje barn har rättigheter i egenskap av att vara barn och att samhället har en skyldighet att säkerställa att rättigheterna tillgodoses. Barn behöver inte göra något eller vara på ett visst sätt för att omfattas av en rättighet. Detta kan också uttryckas som att barns rättigheter är ovillkorade och universella.

En helhetssyn på barn

Att ha en helhetssyn på barn betyder att beakta barnets hela situation och att vid behov väga barns olika rättigheter mot varandra. Det innebär att barn i vissa situationer främst ses som aktiva aktörer och experter, och i andra

främst som i behov av skydd, omsorg, vägledning och kontroll. Detta dubbla synsätt synliggörs i barnkonventionen genom att barn å ena sidan har rätt till exempelvis information, yttrandefrihet och inflytande, och å andra sidan att samhället ska skydda barnet från olika former av skada. En fråga är hur dessa rättigheter samspelar och ska vägas mot varandra. Överväganden av det slaget är aktuella i flera av myndighetens arbetsprocesser.

Organisation av Mediemyndighetens barnrättsliga arbete

Barnrättsligt arbete kan handla om att tillgodose rättigheterna för ett enskilt barn, en grupp av barn eller alla barn. Mediemyndighetens arbete rör oftast grupper av barn, till exempel barn i en viss åldersgrupp eller barn som befinner sig i en viss situation eller har specifika behov.

Det barnrättsliga arbetet ska integreras i myndighetens ordinarie verksamhet och arbetsprocesser som rör barn. Genom att lyfta fram barnrättsperspektivet i sina arbetsprocesser kan Mediemyndigheten även bidra till att perspektivet får ett stärkt genomslag i de samarbeten och den samverkan som myndigheten deltar i.

Detta görs bland annat genom att i arbeten som rör barn:

- säkerställa att berörda medarbetare har relevant barnrättskompetens,
- utgå från myndighetens syn på barn som rättighetsbärare, som kompetenta aktörer samt i behov av stöd och skydd,
- beakta barns rättigheter när mål och arbetsmetoder planeras,
- beakta barns rättigheter när ett arbete genomförs,
- synliggöra barns erfarenheter, åsikter och perspektiv och tillmäta dessa betydelse i analyser, bedömningar och resultat,
- synliggöra barns erfarenheter, åsikter och perspektiv när ett arbete kommuniceras, samt
- dokumentera, utvärdera, och utveckla det barnrättsliga arbetet.

Då myndigheten har i uppdrag enligt instruktionen att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare, ta tillvara deras erfarenheter och skydda barn från skadlig mediepåverkan bedömer myndigheten att ett tydligare genomslag för barnets rättigheter också bidrar till bättre målfyllelse i förhållande till myndighetens uppdrag.

Utbildningar

För att se till att alla medarbetare har relevant barnrättskompetens får nya medarbetare en grundutbildning i barnrätt. Berörda medarbetare får även löpande fortbildning i olika former.

Referensgrupp

Det ska finnas en referensgrupp på myndigheten med representanter från samtliga avdelningar för att utveckla det barnrättsliga arbetet.

Styr- och stöddokument

Som stöd för medarbetare i det löpande barnrättsliga arbetet finns ett antal styr- och stödmaterial. Dessa utgörs för närvarande av:

1. Barnrättsutbildning för att säkerställa medarbetares barnrättskompetens
2. Barnrättsanalys – Metod för att kvalitetssäkra ett arbete ur ett barnrättsperspektiv
3. Rutin för när barn deltar i myndighetens arbete

Ansvarsfördelning

Ansvar och mandat gällande Mediemyndighetens barnrättsliga arbete är fördelat på så sätt att:

- avdelningen för utredning och analys ger stöd inom myndigheten när det gäller att barnrättsperspektivet beaktas i frågor som rör barn och unga
- barnrättsansvariga driver, ger stöd i och följer upp det löpande arbetet
- referensgruppen för barnrätt arbetar för att barnrättsarbetet ska implementeras i och synliggöra verksamhetens alla delar
- berörda medarbetare arbetar i enlighet med barnrättspolicy och stödmaterial.

Om barnrättsanalysen

”Syftet med Mediemyndighetens metod är att se till att såväl myndighetens mål som arbetsmetoder är förenliga med barnkonventionen.”

Analysens syfte

Barnrättsanalysens syfte är att hjälpa medarbetare på Mediemyndigheten att kvalitetssäkra arbeten som rör barn ur ett barnrättsperspektiv. Analysen ger stöd i att leva upp till den definition av barnrättsligt arbete som beskrivs i myndighetens barnrättspolicy: Att beakta barns rättigheter enligt barnkonventionen i planering, genomförande och uppföljning av myndighetsarbete som rör barn.

Kvalitetshöjare

Genom att följa rutinen höjs den barnrättsliga kvaliteten i ett arbete.

Dokumentation

Ifyllda analyser fungerar som dokumentation av det barnrättsliga arbetet. När alla barnrättsanalyser har sammanställts hjälper det både enskilda medarbetare och myndigheten att synliggöra det barnrättsliga arbete som utförts.

Analysens innehåll

Barnrättsanalysen består av tre delar.

Screening

Görs vid uppstart av ett arbete och innehåller ett antal screeningfrågor. Om ett eller flera svar blir "ja" blir nästa steg del 2 i analysen. Om alla svar blir "nej" avslutas barnrättsanalysen här.

Planering

Görs när ett arbete ska planeras närmare. Här finns till exempel frågor om huruvida medarbetaren bedömer att arbetet kan genomföras i enlighet med myndighetens barnsyn och grundprinciperna.

Utvärdering

Den avslutande delen i barnrättsanalysen görs när arbetet har avslutats och ska utvärderas.

Observera att det viktigaste inte är att alla svar på frågorna i analysen blir "ja". Ofta finns resursmässiga begränsningar gällande exempelvis tid, personal och budget som gör att det inte är möjligt att välja det mest optimala tillvägagångssättet. Det behöver inte betyda att det barnrättsliga arbetet är otillräckligt. Att kvalitetssäkra ett arbete ur ett barnrättsperspektiv handlar om att sträva efter att uppfylla barnrättsliga krav samt om att dokumentera hur det görs.

Vem ska göra analysen?

Den person som har ansvar för det aktuella arbetet, till exempel en projektledare eller sakkunnig, har även ansvar för att genomföra barnrättsanalysen. I arbeten där flera medarbetare deltar rekommenderas att analysen görs gemensamt.

Hur görs analysen?

Analysen görs i form av en webbenkät. Analysfrågorna finns även som Wordfiler för utskrift och överblick.

När ska en barnrättsanalys påbörjas?

En barnrättsanalys ska påbörjas när ett arbete påbörjas. För att påminna om detta finns del 1 (screening) av analysen i myndighetens projektplan. När det gäller regeringsuppdrag, projekt eller andra tydligt avgränsade arbeten är det enkelt att veta när ett arbete påbörjas. Gällande mer långsiktiga eller löpande arbeten är rekommendationen att påbörja analysen när en ny eller specifik del av ett arbete inleds. Till exempel om en viss del av webbplatsen ska utvecklas eller vid specifika arbetsuppgifter som till exempel vid bildval där barn ingår.

Analys med helhetsgrepp

Mediemyndighetens barnrättsanalys har en ambitiös ansats då den tar ett helhetsgrepp på barnrättsligt arbete och innehåller frågor som är kopplade till hela barnkonventionen.

Syftet med Mediemyndighetens metod är att se till att såväl myndighetens mål som arbetsmetoder är förenliga med barnkonventionen.

I vilka situationer ska en barnrättsanalys göras?

En barnrättsanalys ska göras vid arbeten som rör barn. När det gäller innebörden av huruvida arbete ”rör” eller ”berör” barn har FN:s barnrättskommitté slagit fast att detta ska förstås i mycket vid bemärkelse och inkludera såväl arbeten där barn berörs direkt (till exempel genom att barn deltar i arbetet) som arbeten där barn berörs indirekt (till exempel där barn enbart är slutmålgrupp).

Eftersom barn och unga utgör en av myndighetens slutmålgrupper innebär detta att stora delar av myndighetens arbete skulle anses beröra barn. Myndigheten har därför valt att begränsa de situationer och arbeten då en barnrättsanalys ska göras till dessa:

Arbeten där barn deltar/medverkar i arbetet

Till exempel som informanter i intervjuer/enkäter, deltagare i paneler/webbinarium eller skådespelare.

Arbeten där barn är direkt målgrupp för arbetet

Till exempel då ett material riktas till eller ska konsumeras av barn.

Arbeten som bedöms få stora konsekvenser för många barn

Till exempel om vi besvarar en remiss med lagförslag på myndighetens områden.

Arbeten där barn berörs i väsentlig del, men där någon annan än barn är primär målgrupp

Till exempel när Mediemyndigheten utbildar professionella som möter barn, utvecklar interna arbetsmetoder i syfte att öka barns delaktighet eller samarbetar med aktörer som riktar produkter/tjänster till barn.

Arbeten som bedöms vara känsliga eller kontroversiella när det gäller barn

Det kan exempelvis vara att arbetet bedöms kunna väcka stor eller negativ uppmärksamhet. Det kan också gälla arbeten där det finns en oro för att barn kan fara illa.

Att arbeta med grundprinciperna

Det här stödmaterialet är bra att ha till hands vid en barnrättsanalys och beskriver bland annat vad det innebär att tillgodose respektive stärka en rättighet. Här finns också närmare beskrivningar av grundprinciperna och hur myndigheten arbetar med dessa.

Att tillgodose respektive stärka en rättighet

När det gäller de fyra grundprinciperna (artikel 2, 3, 6 och 12) behöver Mediemyndigheten som myndighet i arbetet alltid tillgodose grundprinciperna och ibland även stärka skyddet av en eller flera grundprinciper. Detta gäller både arbetets mål och genomförande.

Att tillgodose

Grundprinciperna ska alltid tillgodoses. Detta kan ses som en miniminivå för myndighetens barnrättsliga arbete. Att tillgodose grundprinciperna innebär att:

Arbetets mål ska vara i enlighet med, alternativt respektera eller rymmas inom, grundprinciperna

Till exempel får bilder föreställande barn som publiceras av myndigheten inte vara diskriminerande (artikel 2) och de förslag som lämnas ska ha bedömts som de bästa för barnet utifrån förutsättningarna (artikel 3).

Genomförandet av arbetet ska ske på ett sätt som överensstämmer med grundprinciperna

Till exempel behöver Mediemyndigheten bedöma om myndigheten behöver samverka med andra aktörer (artikel 6) och bestämma hur det kan ske på bästa sätt för att synliggöra barns perspektiv, erfarenheter och åsikter (artikel 12).

Att stärka

Ibland kan myndighetens arbete även gå ut på att stärka skyddet av en grundprincip eller någon annan rättighet. Med det menas att driva utveckling, flytta fram positionerna eller genomdriva förbättringar på någon av grundprincipernas områden.

Ett stärkande mål kan vara att öka professionellas kompetens i att synliggöra och inkludera olika grupper av barn (artikel 2).

Att stärka/förbättra barns situation i genomförandet av ett arbete kan till exempel handla om att låta barn medverka i arbetet på ett sätt som tränar dem i att uttrycka sina åsikter (artikel 12).

Grundprinciperna

De fyra grundprinciperna ska beaktas i allt barnrättsligt arbete. Dessa rättigheter har både en självständig betydelse och ska vara vägledande vid tolkning och tillämpning av de övriga rättigheterna i konventionen. Grundprinciperna är:

1. Rätten att inte diskrimineras (artikel 2)
2. Barnets bästa (artikel 3)
3. Rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6)
4. Rätten att uttrycka sina åsikter och bli hörd (artikel 12)

bulmng

Alle Rechte vorbehalten. Nachdruck, Vervielfältigung und Verbreitung, auch auszugsweise, ist ohne schriftliche Genehmigung der bulmng AG. Alle Rechte vorbehalten.

Artikel 2

Icke-diskriminering

Vad handlar artikel 2 om?

Artikel 2 handlar om att alla barn, oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt, har samma rättigheter och att inget barn får diskrimineras.

Barnrättskommittén har förtydligat att skyldigheten att inte diskriminera inte innebär att behandla alla barn exakt likadant, utan om att vid behov vidta särskilda åtgärder för vissa barn i syfte att tillgodose alla barns rättigheter.

En vanlig missuppfattning är att artikel 2 innebär att alla barn måste synliggöras/inkluderas i allt arbete. Det stämmer inte, utan det viktiga är att göra en bedömning av vilka barn som är relevanta att synliggöra/inkludera i det aktuella arbetet.

Vad innebär artikel 2 för Mediemyndigheten?

Artikel 2 innebär att myndigheten, både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, behöver fundera över:

- vilka grupper av barn som berörs av/är relevanta för myndighetens arbete,
- hur dessa ska synliggöras/inkluderas på ett likvärdigt sätt,
- om vissa grupper av barn riskerar att diskrimineras i myndighetens arbete samt hur detta ska kunna förebyggas.

Arbetets mål

När det gäller arbetets mål innebär artikel 2 att myndigheten alltid ska fundera över hur målen för arbetet förhåller sig till barns rätt att inte diskrimineras. Det är fullt tillräckligt att målet är att inget barn diskrimineras (på detta sätt tillgodoses artikel 2). Men målet skulle också kunna vara att på något vis förbättra barns situation på diskrimineringsområdet (att stärka artikel 2). Till exempel kan ett mål vara att öka professionellas kunskap om hur barn utsätts för rasism på internet eller att ge förslag på hur professionella som möter barn kan bli bättre på att inkludera olika grupper av barn.

Arbetets genomförande

När det gäller hur ett arbete genomförs i enlighet med artikel 2 är det viktigt att fundera över hur myndigheten ska inkludera alla relevanta grupper av barn, samt undviker att inget barn diskrimineras under genomförandet.

Detta kan till exempel handla om hur myndigheten väljer vilka barn som ska intervjuas, eller vilka barn som ska synliggöras i analyser och resultatbeskrivningar.

Artikel 3

Barnets bästa

Vad handlar artikel 3 om?

Artikel 3 utgör en av barnkonventionens mest kända principer: Principen om barnets bästa. Principen går, enkelt uttryckt, ut på att de åtgärder som vidtas rörande barn ska ha bedömts vara de bästa möjliga.

Barnrättskommittén har förtydligat att vad som är barnets bästa inte kan definieras en gång för alla. Kommittén fastställer också att det inte är tillräckligt att rutinmässigt hänvisa till att något är för barnets bästa utan närmare förklaring. I stället behöver det göras en beskrivning och bedömning i varje enskilt fall av vad som är det bästa för just det barnet/de barnen i just den situationen – och huruvida detta kan tillgodoses i den aktuella situationen.

En vanlig missuppfattning är att artikel 3 innebär att barnets bästa ska vara utslagsgivande, det vill säga att man måste göra exakt det som har bedömts vara det bästa för barnet. Det stämmer inte.

Det viktiga är att göra en bedömning av vad som är barnets bästa samt att låta detta alternativ väga tungt. Men barnets bästa kan få stå tillbaka vid en intresseavvägning. Till exempel kan det som bedöms vara det bästa för ett enskilt barn stå i konflikt med det bästa för en grupp av barn, barnets/barns bästa kan krocka med andra samhällsintressen, eller så begränsar tidsmässiga eller ekonomiska resurser vilka åtgärder man kan vidta. Detta innebär att det kan vara i sin ordning att inte tillgodose eller att inte agera i enlighet med det som bedömts vara det aktuella barnets bästa. Men man behöver motivera sitt beslut/agerande.

Artikel 3 är nära sammanflätad med artikel 12, då barnets egna erfarenheter, åsikter och perspektiv är ett viktigt underlag för bedömningen av barnets bästa.

För en djupanalys av artikel 3, se Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr. 14 om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa.

Vad betyder artikel 3 för Mediemyndigheten?

Artikel 3 innebär att myndigheten både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, behöver:

- göra en bedömning av vad som är barnets bästa och agera i enlighet med det – eller beskriva varför vi inte kan göra det.

Det innebär att alltid:

- identifiera vad som skulle vara det bästa för barnet/ barnen när det gäller arbetets mål,
- fundera över om barnets bästa står i konflikt med någon/något annat,
- bedöma om det Mediemyndigheten har identifierat som barnets bästa kan vara utslagsgivande,
- om detta inte är möjligt av någon anledning ska myndigheten beskriva varför samt vad som ska göras för att hamna så nära barnets bästa som möjligt.

Artikel 6

Rätten till liv, överlevnad och utveckling

Vad handlar artikel 6 om?

Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling är en övergripande rättighet, som kan verka svår att förstå innebörden av eller omsätta i praktiskt arbete. Enkelt uttryckt går artikel 6 ut på att staten, och dess företrädare, ska göra sitt yttersta för att säkerställa att barn överlever samt får bästa möjliga utveckling. Mediemyndigheten arbetar sällan med frågor som rör barns överlevnad, men ofta berör myndighetens arbeten barns utveckling.

Barnrättskommittén har förtydligat

- att barns utveckling avser såväl fysisk som psykisk, andlig, moralisk, psykologisk och social utveckling,
- att arbete med att säkerställa barnets utveckling både handlar om att skapa optimala förhållanden för barnet här och nu samt
- att på bästa sätt förbereda barnet på livet som vuxen.

För att artikel 6 ska tillgodoses fullt ut krävs med andra ord såväl breda som specialiserade åtgärder samt att åtgärder ska ha god inverkan på barns utveckling på både kort och lång sikt. Detta kan naturligtvis varken Mediemyndigheten eller någon annan aktör åstadkomma på egen hand. Syftet med artikel 6 kan ses som att den poängterar vikten av samverkan och att ha en helhetssyn på barn.

Vad innebär artikel 6 för Mediemyndigheten?

Artikel 6 innebär att myndigheten, både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, behöver fundera över

- hur myndigheten ska se till att arbetet inte skadar barns utveckling (miniminivå),
- om arbete kan bidra positivt till någon aspekt av barns utveckling,
- om det krävs samverkan med andra aktörer för att nå bättre kvalitet och resultat.

Artikel 12

Rätten att uttrycka sina åsikter och bli hörd

Vad handlar artikel 12 om?

Artikel 12 handlar om att barnet, i alla frågor som rör hen, har rätt att fritt uttrycka sin åsikt och att få den beaktad i förhållande till ålder och mognad. Det här brukar beskrivas som att barn har rätt till delaktighet och inflytande. Det vill säga att barn både ska få möjlighet att uttrycka en åsikt och att denna ska tillmätas faktisk betydelse.

Några vanliga missuppfattningar om artikel 12 är:

- **Att barns rätt till delaktighet och inflytande innebär att man alltid ska prata med barn eller på andra sätt samla in ny information från barn i alla arbeten.** Det korrekta är att barns erfarenheter, åsikter och perspektiv ska synliggöras – men detta kan göras såväl genom att använda befintligt material som att samla in nytt
- **Att barn måste uttrycka en åsikt.** Så är det inte, men barn ska ges bra förutsättningar både att forma en åsikt och att uttrycka den.

- **Att små barn inte har samma rätt till delaktighet och inflytande som äldre.** Här kan man dra sig till minnes att barnkonventionen omfattar alla barn och artikel 2 om icke-diskriminering. Det ligger an på staten, och dess företrädare, att skapa likvärdiga möjligheter för alla barn att delta, till exempel genom att göra anpassningar utifrån barnets ålder eller funktionsnedsättning.

Artikel 12 är nära sammanflätad med artikel 3, då barnets egna erfarenheter, åsikter och perspektiv är ett viktigt underlag för bedömningen av barnets bästa.

I barnrättsliga diskussioner lyfts ibland att det inte alltid är för barnets bästa att barn deltar och att deltagande till och med kan skada. Det finns inget självklart rätt och fel gällande detta, men artikel 12 kan sägas belysa spannet mellan barnkonventionens ideal om att barn dels ska stärkas och dels skyddas.

För att leva upp till artikel 12 behöver man fundera över hur barns rätt till delaktighet och inflytande kan tillgodoses utan att barn skadas, särskilt i fall där barn deltar direkt i ett arbete. Barnombudsmannen uttrycker det som att barn inte ska skyddas från deltagande, utan i sitt deltagande.

För en djupanalys av artikel 12, se Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr. 12 om artikel 12.

Vad innebär artikel 12 för Mediemyndigheten?

Artikel 12 innebär att Mediemyndigheten, både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, behöver fundera över hur barns erfarenheter, åsikter och perspektiv ska synliggöras och tillmätas betydelse.

Det innebär att myndigheten måste bestämma:

- om befintligt material ska användas eller/och om det krävs att nytt samla in,
- hur myndigheten i största möjliga mån ska kunna låta barn uttrycka sin åsikt,
- hur barnens åsikter ska kunna synliggöras och tillmätas betydelse i analyser och resultat,
- om eventuellt deltagande av barn i myndighetens arbete medför några risker för barn och hur dessa i så fall kan motverkas,
- hur samtycke från barn inhämtas vid eventuellt deltagande i myndighetens arbete samt
- hur arbetets resultat återkopplas till barn som deltagit.

”

Myndigheten behöver, både när det gäller arbetets mål och hur arbetet genomförs, överväga hur barns erfarenheter, åsikter och perspektiv ska synliggöras och tillmätas betydelse i bedömningar, analyser och resultat samt hur det kan synliggöras när ett arbete kommuniceras.

Mediemyndigheten